

## ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

### APPROACHES TO MANAGING COMPETITIVE ADVANTAGES OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

УДК 316:65.012.23(477)

**Каличева Н.С.**

к.е.н., доцент кафедри економіка та управління виробничим і комерційним бізнесом

Український державний університет залізничного транспорту

**Ільськов В.В.**

магістр

Український державний університет залізничного транспорту

**Діденко К.В.**

студентка

Український державний університет залізничного транспорту

*Стаття присвячена питанням становлення принципів соціальної відповідальності ведення бізнесу на вітчизняних підприємствах. Визначено, що підприємства, які прагнуть вийти на міжнародний рівень, мають у своїй діяльності використовувати соціальні стандарти відповідно до світових вимог. Розкрито роль держави у впровадженні принципів соціальної відповідальності на підприємствах.*

**Ключові слова:** підприємство, національна економіка, розвиток, ефективність, соціальна відповідальність, держава, якість життя, регулювання.

*Стаття посвящена вопросам становления принципов социальной ответственности ведения бизнеса на отечественных предприятиях. Определено, что предприятия, которые стремятся выйти на международный уровень, должны в своей деятельности использовать социальные стандарты в*

*соответствии с мировыми требованиями. Раскрыта роль государства во внедрении принципов социальной ответственности на предприятиях.*

**Ключевые слова:** предприятие, национальная экономика, развитие, эффективность, социальная ответственность, государство, качество жизни, регулирование.

*The article is devoted to the development of the principles of social responsibility of doing business at domestic enterprises. It was determined that enterprises, striving to enter the international level, should use social standards in their activities in accordance with world requirements. The role of the state in the implementation of the principles of social responsibility in enterprises is disclosed.*

**Key words:** enterprise, national economy, development, efficiency, social responsibility, state, quality of life, regulation.

**Постановка проблеми.** В умовах розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні та затяжного воєнно-політичного конфлікту українська держава має зосередити свої зусилля на акумуляції власного людського потенціалу як необхідного фактору становлення національної економіки, формування якого відбувається шляхом створення сприятливих умов для розвитку кожної людини за допомогою механізмів державного регулювання якості життя населення для реалізації усіх її інтелектуальних і творчих можливостей.

Комплексний аналіз соціального розвитку України є необхідною передумовою визначення шляхів її становлення в сучасних умовах формування інституційного та ресурсного забезпечення конкурентної соціально-економічної політики відповідно до вимог ЄС, що дасть можливість побудувати комплексну систему конкурентоспроможної економіки України із забезпеченням соціально-економічних ефектів європейської інтеграції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження питань соціальної відповідальності розкрито в роботах В.Л. Диканя, В.В. Компанієць, Е.М. Кравцової, Ф.І. Хміль, О.М. Полякової, М.М. Шигун, О.А. Грішнєвої, М.Є. Дейч та інших [1–8].

Сучасні умови розвитку світової економіки ставлять нові вимоги до соціалізації бізнесу. Тому цілісне дослідження рівня соціальної відповідальності в Україні необхідне для формування дієвих механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки із використанням європейського досвіду.

**Формування цілей статті.** Мета статті – дослідження особливостей ведення господарської діяльності в нашій країні з урахуванням світового досвіду впровадження принципів соціальної відповідальності бізнесу.

**Виклад основного матеріалу.** Розвиток будь-якої сучасної держави неможливий без соціального складника її економічної політики, основним завданням якої є підвищення рівня та поліпшення якості життя.

В умовах ринкової економіки одним з найважливіших пріоритетів для розвитку економіки України є стимулювання підприємництва. А важливим трендом для розвитку бізнесу у світі є впровадження принципів соціальної відповідальності.

У 2011 році Європейська комісія схвалила довгострокову програму «Ініціатива соціального підприємництва» (Social Entrepreneurship Initiative). Мета програми – стимулювати країни європейського регіону до підтримки і розвитку сектору соціального підприємництва [9].

Програма акцентує увагу на трьох основних завданнях: створенні дружнього до соціальних підприємців законодавчого середовища, популяризації діяльності соціальних підприємств, створенні умов для більш простого отримання фінансування на власний розвиток.

Європейська комісія виділяє чотири основні сфери діяльності соціально орієнтованих підприємств [9]:

– робоча інтеграція – навчання і працевлаштування людей з обмеженими можливостями та осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, безробітних;

– надання індивідуальних соціальних послуг у таких сферах, як охорона здоров'я, соцзахист, профнавчання, перекваліфікація, надання послуг з догляду за дітьми, послуги для людей похилого віку або допомога малозабезпеченим людям;

– місцевий розвиток депресивних/вразливих регіонів;

– інше, що включає переробку сміття, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культуру та збереження історичної спадщини, науку, дослідження та інновації, захист прав споживачів, аматорський спорт.

З боку держави найбільшим стимулом може стати розвиток ринку соціальних послуг, в умовах якого держава буде закуповувати якісні послуги соціальних підприємців. Тим більше що соціальне підприємництво належить до малого бізнесу. Тому його розвиток істотно підвищить темпи становлення цієї сфери економіки [10].

Міжнародна практика вже давно довела: чим більше розвинений в країні ринок соціальних послуг, тим якісніші послуги, які він пропонує, в тому числі і соціальними підприємцями.

Для розвитку соціальної відповідальності бізнесу необхідна орієнтація бізнесу на такі принципи, як:

– відповідальність бізнесу перед споживачем, яка полягає у об'єктивному ціноутворенні, високій якості товарів і послуг, турботі про здоров'я і безпеку споживачів;

– соціальний захист найманих працівників підприємств, який відображається у вигляді дотримання трудових прав і гідної винагороди за працю, охорони праці, забезпечення безпеки та здоров'я на робочому місці, розвитку і підтримки персоналу;

– ставлення до прав людини та до навколишнього середовища – забезпечення нормального співіснування виробництва й мешканців регіонів, присутності бізнесу, екологічної безпеки виробництва, утилізації відходів;

– партнерство з місцевим співтовариством і владою.

Соціальні підприємства – це основні оператори соціальної економіки, в основі інтересів якої – добробут кожної людини. Наскільки ці принципи можуть вписатися і розвиватися в українській олігархічній економічній системі – покаже час. Особливо з огляду на складну економіко-політичну ситуацію нашої країни. Так, простеживши економічний розвиток України за період незалежності, легко побачити, що у нас найгірші у світі показники економічної динаміки за ці роки. Всього п'ять країн світу за 27 останніх років показують не зростання, а падіння ВВП, але жодна з них не впала так сильно, як ми. У результаті за рівнем економічного розвитку Україна опинилася серед країн третього світу і за наявної еконо-

мічної політики не має жодних шансів із цього становища вибратися.

За таких умов під державним регулюванням якості життя слід розуміти цілеспрямований вплив держави на політичні, економічні, господарські, соціальні та культурні процеси, що визначаються якістю життя, з метою забезпечення позитивних соціальних результатів.

В Україні соціальним підприємництвом вважається недержавна некомерційна діяльність, тобто так звані неприбуткові громадські організації. У США і Європі такий вид діяльності приносить прибуток і розвивається. Неприбуткові організації є лише частиною соціального підприємництва і доповнюють його. Незважаючи на велику кількість громадських організацій в Україні, з них соціальну місію мають лише деякі, а реально займаються громадськими проблемами одиниці.

Основною проблемою розвитку соціального підприємництва в Україні є відсутність наукової та законодавчої бази. Для нашої країни соціальне підприємництво поки ще є невивченою сферою як науки, так і бізнесу. Переходячи до принципів соціальної відповідальності, коли частина прибутку розподіляється на вирішення певних соціальних проблем, бізнес і уряд країни поки не можуть оцінити значущість комерційних підприємств, головною метою яких було б вирішення суспільних проблем.

Наявність в країні декількох успішних прикладів не дає підстав вважати, що цей інститут розвивається, необхідною умовою розвитку є наукова, законодавча і бізнес-діяльність у цьому напрямі.

Натепер у світі почала широко використовуватися категорія «Соціальні інвестиції бізнесу», яка розуміється як матеріальні, технологічні, управлінські та інші ресурси, а також фінансові засоби

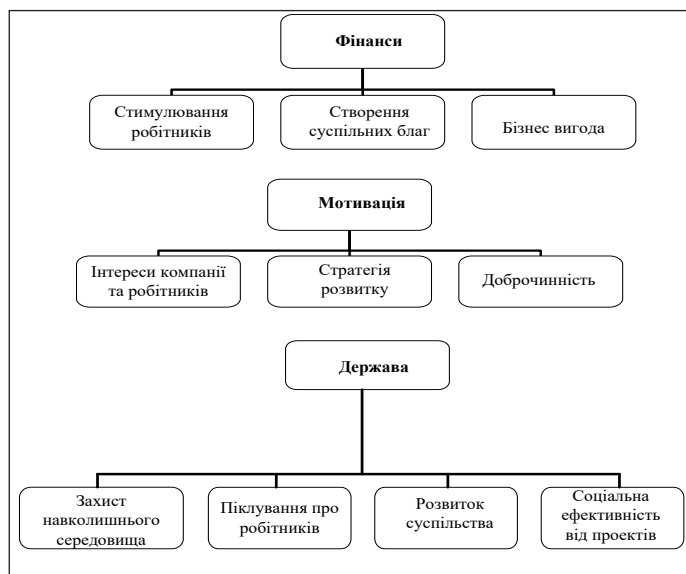


Рис. 1. Вплив бізнесу на соціальний розвиток суспільства

компанії, які спрямовуються за рішенням керівництва на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх сторін з метою отримання компанією стратегічного, соціального й економічного ефекту, який не завжди можна виміряти.

Визначення показника обсягу соціальних інвестицій бізнесу ускладнюється тим, що в Україні не сформоване інституційне забезпечення цього виду діяльності [11].

Незважаючи на те, що більшість підприємств в Україні не розкривають інформацію про витрати на корпоративну соціальну відповідальність, вже з'явилися перші великі компанії, керівництво яких зрозуміло необхідність підвищення інформаційної прозорості своєї діяльності в цій сфері.

У новітній економіко-політичній ситуації важливого значення набуває дослідження проблем, пов'язаних із формуванням в умовах ринкової економіки соціально зорієнтованих бізнес-структур, а найбільш актуальним є вивчення окремих аспектів розвитку системи захисту й узгодження інтересів усіх учасників економічних відносин (рис. 1).

Реалізуючи соціальні програми, бізнес прагне, з одного боку, реабілітувати себе в очах суспільства, а з іншого – сподівається поліпшити свій імідж, зміцнити репутацію брендів, підвищити конкурентоспроможність продукції та прибуток. Однак реалії економіко-політичного розвитку України приводять до того, що не кожний представник бізнесу (роботодавець) в країні прагне позиціонувати себе як соціально орієнтований та соціально відповідальний.

Саме тому підприємству необхідно позиціонувати себе як соціально відповідальне, винятково виходячи з логіки ринкових відносин для забезпечення ефективного та прибуткового ведення бізнесу. Витрачаючи свої поточні прибутки на соціальний розвиток, корпорація в довгостроковій перспективі створює сприятливе соціальне оточення та імідж, а отже, забезпечує стійку можливість одержання прибутку в майбутньому.

**Висновки.** З огляду на вищезазначене необхідно відзначити, що сучасний стан соціальної відповідальності вимагає від усіх його учасників значних зусиль щодо підвищення сталої позиції в Україні. Досягнення таких цілей повинно ґрунтуватися на цілеспрямованих діях, котрі будуть базуватися на принципах соціальної відповідальності для кожного підприємства на ринку, що приведе

до зростання рівня розвитку галузі та держави, відповідно.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дикань В.Л. Етичні основи бізнесу: навчальний посібник / В.Л. Дикань, В.В. Компанієць, О.М. Полякова. Харків: УкрДАЗТ, 2012. 316 с.
2. Кравцова Е.М. Модели социальной ответственности бизнеса в мировой экономике / Е.М. Кравцова, В.Ю. Матвеева // Экономика, предпринимательство и право. 2016. № 6 (1). С. 81–98.
3. Компанієць В. В. Соціальна відповідальність на залізничному транспорті України: щодо оцінки наслідків реформування та механізму забезпечення / В. В. Компанієць // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник наукових праць. Х.: УкрДУЗТ, 2016. Вип. № 55. С. 151–161.
4. Хміль Ф.І. Соціальна відповідальність підприємства в Україні / Ф. І. Хміль // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2004. № 1. С. 24–30
5. Полякова О.М. Соціальна відповідальність на залізничному транспорті України / О.М. Полякова, А.О. Руських // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник наукових праць. Х.: УкрДУЗТ, 2018. Вип. № 61. С. 219–229.
6. Шигун М.М. Корпоративна соціальна звітність як перспектива інформування про людський капітал вітчизняних компаній / М. М. Шигун, Т. В. Давидюк // Вісник Запорізького національного університету. 2011. № 1 (9). С. 173–178.
7. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність у трудових відносинах: теорія, практика, регулювання ризиків: монографія / О.А. Грішнова, Г.Ю. Міщук, О.О. Олійник. Рівне : НУВГП, 2014. 216 с.
8. Дейч М.Є. Соціальна відповідальність бізнесу в системі соціально-трудових відносин / М. Є. Дейч // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2012. № 2(4). С. 52–60.
9. EU4Business – ЄС в УКРАЇНІ [Електронний ресурс]. URL: <https://euukrainecoop.net/tag>
10. Каличева Н.Є. Проблеми та перспективи розвитку економіки України в сучасній світовій економічній системі / Н.Є. Каличева // Наука й економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. Хмельницький: ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», 2015. Вип. 4 (40). С. 117–120.
11. Постніков В.С. Державне регулювання якості життя в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03/ Постніков Володимир Станіславович. Тернопіль, 2012. 20 с.